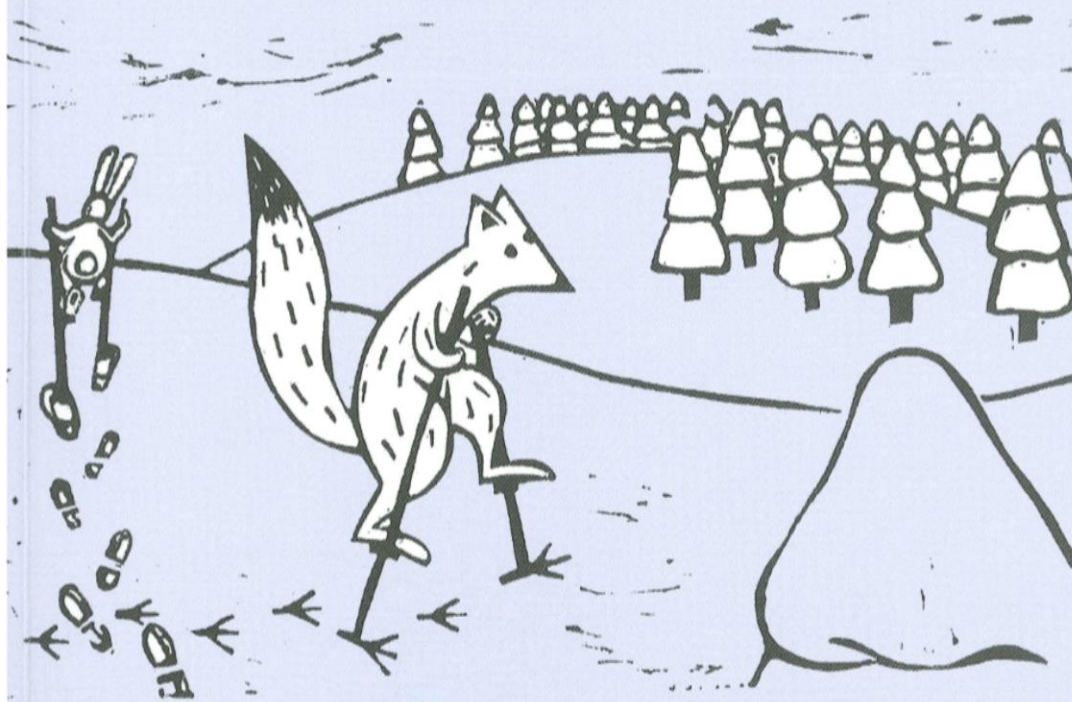

DEBELI SNEG JE DÜNO

ZNANJE O VREMENU V SLOVENSKIH GORICAH, PREKMURJU IN PORABJU

DEBELI SNEG JE DÜNO

ZNANJE O VREMENU V SLOVENSKIH GORICAH, PREKMURJU IN PORABJU

O publikaciji

Vreme je stalnica naših vsakdanjih pogovorov; dobro mašilo, ko nam zmanjka spoznavnih fraz. Vreme je pomembna tema televizijskih in časopisnih poročanj. Od vremena smo odvisni vsi in ga vsakodnevno spremljamo: kmetijstvo, turizem in drugi. Vremenske neprilike in onesnaževanje planeta so med glavnimi političnimi in gospodarskimi vprašanji, pomembnimi za prihodnost.

Ker je kmečki človek v neposrednem stiku z zemljo, je bil odvisen od njenega pridelka, ki je določal preživetje, kvaliteto življenja in človekov obstoj. Zato je vreme spremljal vsak dan celo leto, si ga zapisoval in ga iz različnih praks predvideval vnaprej. Pri tem je opazoval vremenske pojave za spremljanje prihajajočega vremena, pomagal si je s prošnjami proti slabemu vremenu in sledil je letnemu ciklusu, povezanemu z različnimi svetniki, ki so določali ravnanje kmečkega dela. V članku *Nazaj k starim navadam* so poudarjene kmetove vremenske izkušnje in tudi njegova odvisnost od vremena: »Stari kmečki pregovori so dostakrat smešni. Šteri vučeni mladenič se ne smeje, da čuje kmeta: 'Mlad je, vremen se spremeni.' Jeli mesec ma vpliv na vremen, ne moremo trditi, da pa ka vse ma vpliv na vremen, tüdi ne vemo. Edno kmet več zna: on ma jezeroletne sküšnje.«¹ Čeprav avtor »resnega« časopisa ljudskemo izročilo oziroma vraževerje ocenjuje zviška, v nadaljevanju prav o tem piše – ne pozabimo, da je bilo kmečko, podeželsko prebivalstvo glaven bralec časopisa: »Šatringa je greh. Šatringa on, ki kakšemi deli takšo moč pripisüje, kakšo od Boga nema. /.../ Neščem razširjati šatring, pa je odobravati tüdi neščem. Samo kak staro reč ščem iz pozabljivosti vözdignoti za spomin i zednim pokazati sveti ka je ne prav.«² Med vražami so v istem katoliškem koledarju zapisane predkrščanske prakse varovanja pred točo in strelo (zapisane v nadaljevanju) in avtor konča: »/.../ Popisali smo je [vraže], naj vidite, kakša bedarija so i se jih čuvate. Bog je najmre prepovedava, so grehi ar se z Božega imena i z njegovih svecov norca delajo. Šatringe so poganskega izvora. Inda so poganske bogé na pomoč zazavali pri čtenji, a kak so naši očaki sprejeli krščanstvo, so mesto

¹ V. D. – K., *Nazaj k starim navadam*, v: *Kalendar Srca Jezusovoga*, 1931.

² Šatringe Slov. Krajine, v: *Kalendar Najsvetešega Srca Jezušovoga*, 1924, str. 30–33.

tistih začeli comprnjaki v šatringe mešati imena dobrega Boga i njegovih svetcev kak bl. D. Marije, sv. Katalajne itd. /.../«³ Zanimivo bi bilo istega avtorja vprašati, kaj si misli o blagoslovljenih rečeh (npr. voda, butara), ki so jih isti verniki prakticirali pri varovanju pred strelo in točo.

V pričujoči publikaciji sem pregledala stare (tudi novejše) prekmurske katoliške in evangeličanske koledarje, ki so v prvi polovici dvajsetega stoletja pisali o vremenu. Za potrebe raziskovanja sem na terenu v Slovenskih goricah pridobila iz družinske zapuščine večletne zapiske o vremenu dveh žensk (gospodaric), pregledala pa sem tudi vremenske zapiske iz prve polovice dvajsetega stoletja iz okolice Gornje Radgone, ki jih hranimo v našem muzeju. Glavnina v moji raziskavi je bilo terensko delo s pripovedovalkami in pripovedovalci. V letu 2014 sem načrtno zbirala podatke o ljudskem vremenoslovju in rezultat stanja ohranjenosti vremenskega védenja do danes. Če to primerjamo z že zapisanimi terenskimi podatki ter tiskanimi prekmurskimi koledarji, vidimo, da je od starega ostalo malo. Zelo malo je ostalo prakticiranja za dobro vreme in proti slabemu vremenu, nekaj več je vremenskih pregovorov.

Moj namen je bil zgoščeno in na enem mestu zbrati pridobljene informacije o vremenu: tiste, že objavljene v prekmurskih koledarjih, in druge, ki so ostale v spominu sodobnega podeželskega, tukaj živečega, človeka. V prvi vrsti gre za nabor podatkov določene vsebine.

Naslov publikacije je vzet iz prekmurskega medvojnega časopisa *Novine*, kjer je v članku govora o tem, naj starši kljub snegu in mrazu otrokom dovolijo iti ven se igrat, ker se tam počutijo srečni, v nasprotju z notranjimi prostori, kjer se počutijo utesnjeni in *si ne vejo kaj začeti*. Za pričujoče delo je pomembna vsebina naslova, ki govori neposredno o vremenu v prvi polovici dvajsetega stoletja – o visokem snegu s prekmurskimi besedami: *Debeli sneg je düno; velikim do kolena, malim do pojasa, jako malim do zob*.⁴ [Zapadlo je veliko snega; velikim do kolen, nizkim do pasu, najnižjim do zob.]

Vsebina oziroma kazalo

MESECI

VREMENSKI SVETNIKI

Sv. Vincenc

³ Šatringe Slov. Krajine, v: Kalendar Najsvetešega Srca Jezušovoga, 1924, str. 34.

⁴ Novine Slovenske krajine, 3. 2. 1935.

Sv. Matija

Marijino oznanjenje

Sv. Marko

Sv. Zofija

Sv. Medard

Sv. Vid

Sv. Peter in Pavel

Obisk Marije Device

Sv. Elija

Sv. Jakob

Sv. Lovrenc

Brezmadežno spočetje Device Marije

Sv. Lucija

O VREMENU V PREKMURSKIH KOLEDARJIH

KALENDAR SRCA JEZUSOVOGA

DOBER PAJDÁS KALENDARIUM

EVANGELIČANSKI KALENDARI

EVANGELIČANSKI KOLEDAR

STOPINJE

POMURSKI KMETIJSKI KOLEDAR

O VREMENU IZ DRUŽINSKIH ROKOPISOV

DNEVNI IN MESEČNI PREGLEDI VREMENA 1924–1948 (OKOLICA GORNJE RADGONE)

Mesečni pregled vremena 1924–1932

Dnevni pregled vremena 1942–1943

SETVENI KOLEDARJI MARTE FILIPIČ (BUČKOVCI)

VREMENSKI ZVEZKI ANTONIJE VRBNJAK (MALA NEDELJA)

LJUDSKO VEROVANJE V POMURJU IN PORABJU

ZAPISKI ANTONA ŠEŠKA IZ ŠENTILJA

SPLOŠNO O VREMENU

PREDVIDEVANJE VREMENA

Po nebesnih telesih in opazovanju vremena

Po zvočnih posebnostih

Po rastlinah in živalih

Po počutju ljudi

Drugo

VREMENSKI REKI, VEZANI NA KOLEDAR

Pomlad

Poletje

Jesen

Zima

VREMENSKI POJAVI IN NJIHOVO OPAZOVANJE

Luna

Zvezde

Mavrica

Vetrovi

Toča

Strela, grom, blisk

Dež

Sončni mrk

Drugo

MAGIČNE PRAKSE, MOLITVE IN DEJANJA PROTI SLABEMU VREMENU

Moč blagoslovljenega in molitve

Zvonjenje

Molitveni pisni obrazci

Druga dejanja

VREMENSKI SVETNIKI IN KMEČKA DELA, POVEZANA Z NJIMI

Vinogradništvo

Sadjarstvo

Žetev, mlatev

Poljedelstvo

Vrtičkarstvo

Košnja in pospravljanje trave

Živinoreja

Drugo

Tisti, ki je radoveden, nostalgičen (za starimi časi in vremenskimi reki) ali željan novega znanja, ga vprašam:

- Kateri mesec je *andrejšček*?

a) januar, b) november, c) marec

- Katero planetno znamenje je *roglač*?

a) lev, b) rak, c) škorpion

- Kaj je to: *Vu čistom belom se narodi, vu blati je pokapanje*?

a) sonce, b) sneg, c) dež

Odgovore in več vsebine lahko najdete v knjigi, ki jo je izdal Pomurski muzej Murska Sobota v letu 2019. Na koncu so zapisani posamezni meseci (v prekmurščini) z vsemi dnevi in krščanskimi prazniki, ki so namenjeni dnevniškemu vremenskemu zapisu. Opremljeni so s hudomušnimi in otroškimi črno-belimi grafikami Tamare Rimele, ki jih otroci, pa tudi starejši, lahko pobarvajo.

